

Çoruh Vadisi

DKD006

Çok Acil
Gerileme (-2)

Çoruh Vadisi © Bünyad Dinç

Yüzölçümü : 63765 ha

Boylam : 41,60°D

Enlem : 40,81°K

Yükseklik : 120 m - 1960 m

İl(ler) : Artvin, Erzurum

İlçe(ler) : Borçka, Şavşat, Artvin merkez, Ardanuç, Yusufeli, Olur, İspir, Oltu, Pazaryolu

Koruma Statüleri : Yaban hayatı geliştirme sahası

Bu ÖDA, BTC Boru Hattı Şirketi'nin desteğiyle detaylı olarak araştırılmıştır.

■ **Alanın Tanımı:** ÖDA, Erzurum'un kuzeyindeki Mescit Dağı'ndan başlayarak dar ve derin boğazlar şeklinde akan Çoruh Nehri'nin 150 kilometre uzunluğundaki orta ve aşağı kesimlerini ve bu bölgedeki ana kollarını içermektedir. Alanda Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin iklim özellikleri bir arada görülür. Çoruh Vadisi süzülen yirtıcı kuşlar için Türkiye'deki önemli göç yollarından biridir.

■ **Habitatlar:** Vadide Karadeniz, Akdeniz ve İç Anadolu bölgelerinin iklim tiplerinin bir arada görülmesi, alandaki bitki örtüsünün çeşitliliğine neden olmuştur. Alanın Karadeniz'e yakın kuzey kesimlerinde nemli Karadeniz ormanları ağırlıklıdır. Bu kesimde ağırlıklı olarak doğu kayını (*Fagus orientalis*) ormanları yer alır. Yine bu kısımdaki Hatilla Vadisi'nde relik fındık çamı (*Pinus pinea*) toplulukları bulunur. Vadi'nin Borçka ile Yusufeli arasında uzanan kısımda Akdeniz bitki örtüsü görülür. Bu kısımda kalıntı maki toplulukları ve Akdeniz'e özgü ürünlerin yetiştirildiği tarım alanları bulunur. Çoruh Nehri boyunca nehir kıyısı bitki örtüsü toplulukları, vadi yamaçlarında ise yer yer dağ bozkırları yer alır.

■ **Türler:** Bölge bitki çeşitliliği açısından zengin ve önemlidir. Birçok dar yayıllı endemik bitki türünün bulunduğu alanda, 83 bitki taksonu ÖDA kriterlerini sağlamaktadır. Bu türlerden üç tanesinin (*Asperula virgata*, *Campanula troegerae*, *Lathyrus woronowii*) bilinen dünya dağılımı Çoruh Vadisi ile sınırlıdır.

Doğu Karadeniz Dağları'yla birlikte, dünyanın en önemli göç merkezlerinden biridir. Alandaki boğazlar on binlerce süzülen yirtıcı kuşa geçit oluşturur. Bu türlerin başında küçük orman kartalı (*Aquila pomarina*) ve yılan kartalı (*Circus gallicus*) gelir.

Yaban keçisi (*Capra aegagrus*) ve İspir Çamlı Mağara'da yaşayan Akdeniz nalburunlu yarasası (*Rhinolophus euryale*) alanda bulunan ve nesilleri küresel ölçekte tehlike altında olan memeli türleridir. Bunun yanında Çoruh Vadisi vaşak (*Lynx lynx*) için de önemli bir yaşam alanıdır.

Çoruh engereği (*Vipera pontica*) adını ÖDA'dan alan bir yılan türüdür.

Acipenser gueldenstaedtii ve *Acipenser stellatus* alanda bulunan ve dünya ölçeğinde tehlike

altında bulunan içsu balıklarındandır.

Kelebekler açısından da oldukça önemli olan alanda nesli dünya ölçeğinde tehlike altındaki kelebek türlerinden biri olan beşparmakotu zıpzı (*Pyrgus cirsii*) yaşar.

Onychogomphus assimilis bölgede yaşayan ve nesli küresel ölçekte tehlike altında olan bir kızıböceği türüdür.

■ **Alan Kullanımı:** Alandaki temel insan faaliyetleri ormancılık, tarım ve hayvancılıktır. Vadi tabanında zeytin ve turuncgiller gibi Akdeniz bitki örtüsüne has ürünler yetiştirilir. Yusufeli bölgesi başta olmak üzere bölgede rafting sporu oldukça yaygındır ve önemli bir gelir kaynağıdır. Bölgedeki yoğun baraj projeleri alandaki temel geçim kaynaklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

■ **Tehditler:** ÖDA, üzerinde büyüklü küçüklü toplam hidroelektrik enerji üretimi amaçlı 29 barajın yapımı nedeniyle çok büyük tehdit altındadır. Bu inşaatlar sebebiyle açılan yoğun yol inşaatları diğer bir sorundur. Çoruh Nehri üzerindeki barajlardan Muratlı, Borçka ve Deriner barajlarının inşaatları tamamlanmıştır. Bu barajların dolmasıyla ÖDA'nın yansı, inşa halindeki ve planlanan barajların yapımı ile neredeyse tamamı yok olacaktır.

Bölgede tarıma elverişli toprakların azlığı nedeniyle alçak kesimlerdeki ormanlar tahrip edilerek tarıma açılmıştır. Ayrıca dik yamaçlara rağmen yoğun olarak sürdürülen otlatma faaliyetleri bitki örtüsünü olumsuz yönde etkileyerek kendini yenilmesini önlemektedir.

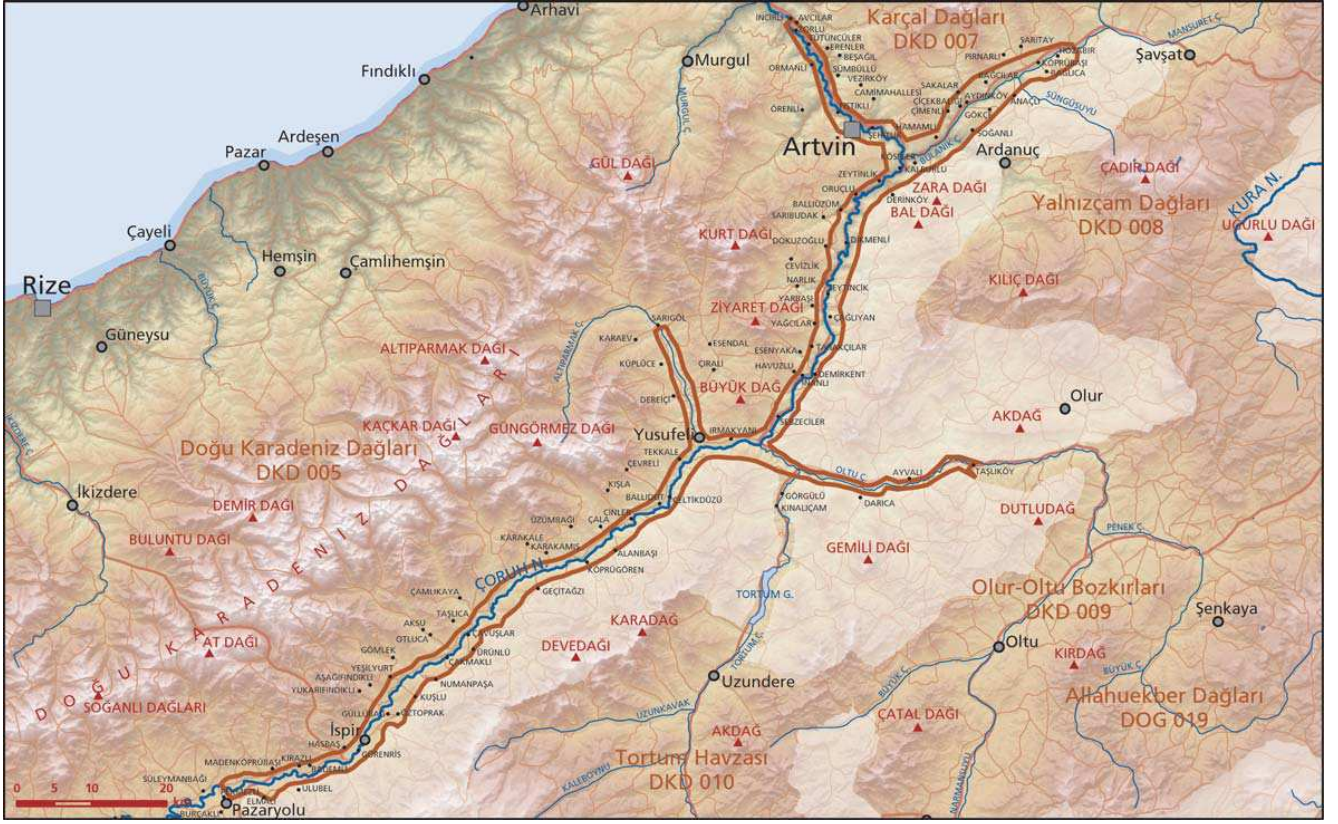
Bölgedeki madenlerden çıkan atıklar doğrudan Murgul Çayı'na karışmakta ve bu çayın Çoruh Nehri'ne karıştığı bölgelerde kirlenmeye neden olmaktadır. Bölgede kaçak olarak dağ keçisi avcılığı yapılmaktadır.

■ **Koruma Çalışmaları:** Yusufeli İlçesini Güzelleştirme, Yaşatma, Kültür Varlıklarını Koruma Derneği bölgede yapılması planlanan Yusufeli Barajına karşı girişimler düzenlemektedir. İspir'de yer alan Çoruh Doğa Derneği nehir temizliği ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. Artvin ve Erzurum İl Çevre ve Orman Müdürlüğü yetkilileri kaçak avlanmayı önlemek ve ÖDA'nın içinde yer alan iki Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nı korumak amacıyla çalışmalar yürütmektedir.

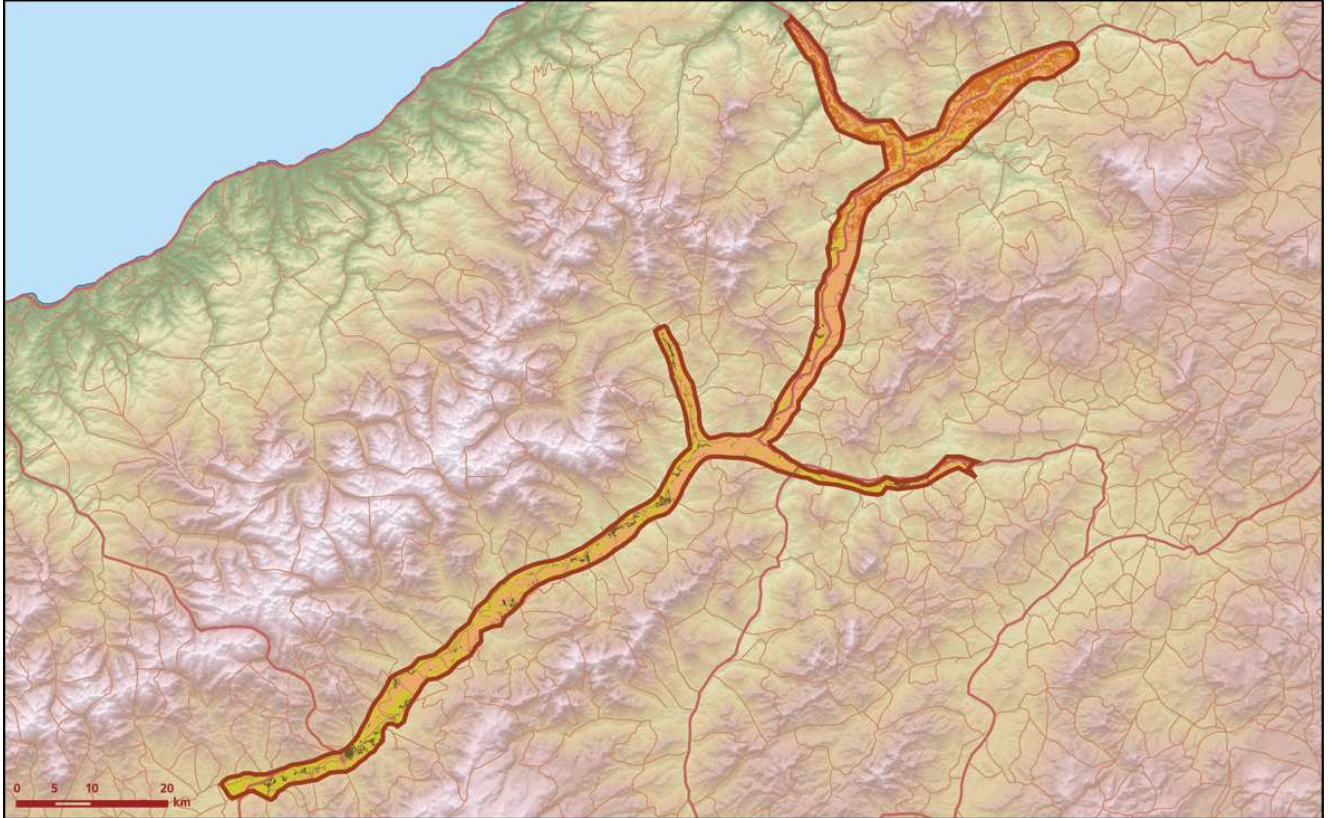
■ **Yerel İlgili Sahipleri**

Artvin İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Erzurum İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Çoruh Doğa Derneği, Yusufeli İlçesini Güzelleştirme, Yaşatma, Kültür Varlıklarını Koruma Derneği, Yeşil Artvin Derneği.

■ **Bahtiyar Kurt**

Çoruh Vadisi önemli doğa alanı topografya haritası

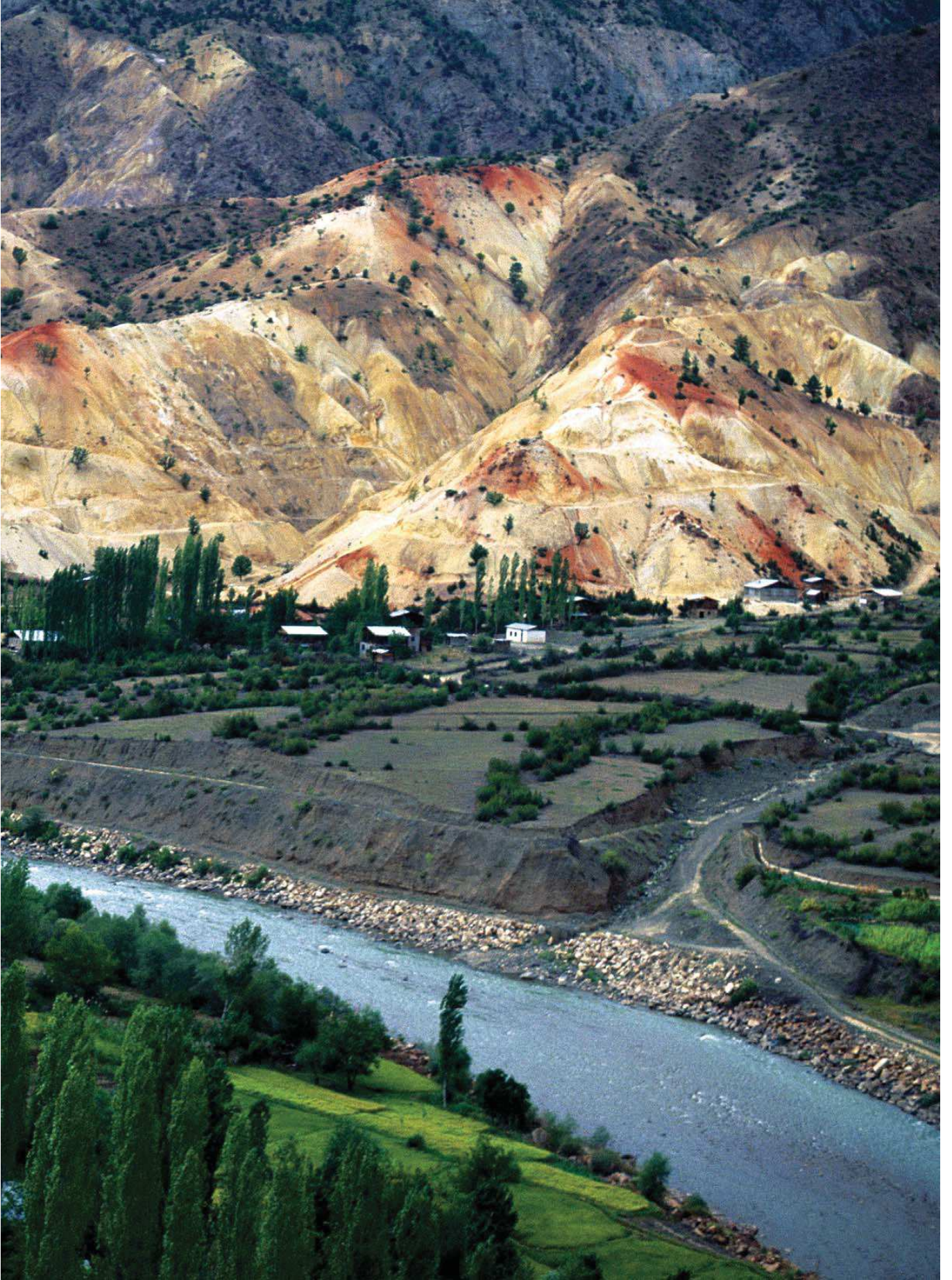

Çoruh Vadisi önemli doğa alanı bitki örtüsü haritası

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
 <i>Allium asperiflorum</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Allium koenigianum</i>	I	0	—	DD	Var	A2
<i>Allium oltense</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Allium rollovii</i>	0	0	—	EN	Var	A2, B1
<i>Allium sosnowskyanum</i>	I	0	—	LC	Var	A2
<i>Alyssum artvinense</i>	I	0	—	NT	Var	A2
<i>Asperula virgata</i>	I	I	—	EN	Var	A1, A2
<i>Asperula woronowii</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Astragalus acmophylloides</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Astragalus adzhariensis</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Astragalus czorochensis</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Astragalus imbricatus</i>	I	0	—	DD	Var	A2
<i>Astragalus lasioglottis</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Astragalus olurensis</i>	I	0	—	—	Var	A2
<i>Astragalus sommierii</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Astragalus trachytrichus</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Ballota rotundifolia</i>	I	0	—	NT	Var	A2
<i>Brunnera macrophylla</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Bupleurum brachiatum</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Bupleurum schistosum</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Campanula choruhensis</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
<i>Campanula seraglio</i>	I	0	—	NT	Var	A2
<i>Campanula troegerae</i>	I	I	—	EN	Var	A1, A2
<i>Centaurea aggregata ssp. albida</i>	0	0	—	VU	Var	B1, B2
<i>Centaurea hedgei</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Centaurea leptophylla</i>	I	0	—	CR	Var	A1, A2
<i>Centaurea pecho</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Centaurea rhizocalathium</i>	I	0	—	DD	Var	A2
<i>Centaurea stramineocephala</i>	I	0	—	CR	Var	A1, A2
<i>Cephalaria anatolica</i>	I	0	—	CR	Var	A1, A2
<i>Cephalaria media</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Chesneya elegans</i>	I	0	—	NT	Var	A2
<i>Clypeola raddeana</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
<i>Cousinia woronowii</i>	I	0	—	NT	Var	A2
<i>Crocus biflorus ssp. artvinensis</i>	I	0	—	EN	Var	B1, B2
<i>Crocus biflorus ssp. fibroannulatus</i>	I	0	—	EN	Var	B1, B2
<i>Cynoglossum holosericeum</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Elymus lazicus ssp. lazicus</i>	I	0	—	VU	Var	B1, B2
<i>Eminium koenenianum</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Erysimum leptocarpum</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
<i>Ferulago latiloba</i>	I	0	—	DD	Var	A2
<i>Festuca djimilensis</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
<i>Gagea tenuissima</i>	I	0	—	CR	Var	A1, A2
<i>Galium basalticum</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
<i>Galium tortumense</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
<i>Galium xyloforrhizum</i>	I	0	—	NT	Var	A2

	Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
				K	B		
	<i>Gypsophila simulatrix</i>	I	0	—	LC	Var	A2
	<i>Hesperis buschiana</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
	<i>Hieracium diaphanoidiceps</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
	<i>Hieracium floccicomatum</i>	I	0	—	DD	Var	A2
	<i>Hieracium gentiliforme</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Hieracium subhastulatum</i>	I	0	—	CR	Var	A1, A2
	<i>Hypericum nummularioides</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Iris caucasica</i> ssp. <i>caucasica</i>	0	0	—	VU	Var	B1
	<i>Iris taochia</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Lathyrus woronowii</i>	I	I	—	CR	Var	A1, A2
	<i>Lepidium caespitosum</i>	I	0	—	VU	Var	A1
	<i>Lilium kesselringianum</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Linaria genistifolia</i> ssp. <i>artvinensis</i>	I	0	—	VU	Var	B1, B2
	<i>Micromeria elliptica</i>	I	0	—	LC	Var	A2
	<i>Myosotis amoena</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Onobrychis huetiana</i>	I	0	—	NT	Var	A2
	<i>Onosma circinnatum</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
	<i>Oxytropis karjaginii</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Papaver lateritium</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Paracaryum leptophyllum</i>	I	0	—	EN	Var	A1
	<i>Polygonatum glaberrimum</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Potentilla orbiculata</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Rhododendron smirnovii</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Rosa hirtissima</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Salvia huberi</i>	I	0	—	NT	Var	A2
	<i>Scorzonera inaequiscapa</i>	I	0	—	NT	Var	A2
	<i>Scutellaria orientalis</i> ssp. <i>tortumensis</i>	I	0	—	EN	Var	B1, B2
	<i>Sempervivum staintonii</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Seseli andronakii</i>	I	0	—	VU	Var	A1, A2
	<i>Stachys choruhensis</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
	<i>Triplerospermum fissurale</i>	I	0	—	NT	Var	A2
	<i>Verbascum alpinum</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Verbascum artvinense</i>	I	0	—	DD	Var	A2
	<i>Verbascum gracilescens</i>	I	0	—	EN	Var	A1, A2
	<i>Veronica liwanensis</i>	0	0	—	VU	Var	A2, B1
	<i>Veronica oltensis</i>	I	0	—	NT	Var	A2
	<i>Viola yuzufeliensis</i>	I	0	—	—	Var	A2
	<i>Aquila chrysaetos</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
	<i>Aquila pomarina</i>	0	0	LC	LC	3300 Birey (Göç)	A3, B3, C1, C3
	<i>Bubo bubo</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
	<i>Buteo rufinus</i>	0	0	LC	(NT)	Var (Üreme)	C1
	<i>Caprimulgus europaeus</i>	0	0	LC	LC	4 Çift (Üreme)	C1
	<i>Circaetus gallicus</i> - Avrupa	0	0	LC	LC	996-1600 Birey (Göç)	A3, B3, C1, C3
	<i>Coracias garrulus</i> - Avrupa	0	0	NT	VU	Var (Üreme)	B1, C1
	<i>Dendrocopos medius</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1
	<i>Emberiza hortulana</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	C1

Takson Adı	E	TE	Kırmızı Liste		Popülasyon Büyüklüğü	ÖDA Kriteri
			K	B		
 <i>Falco peregrinus</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	CI
<i>Gypaetus barbatus</i> - Akdeniz ve Anadolu	0	0	LC	VU	5-10 Çift (Üreme)	BI, CI
<i>Gyps fulvus</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	CI
<i>Lanius collurio</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	CI
<i>Luscinia svecica magna</i>	0	0	LC	(VU)	Var (Üreme)	BI, CI
<i>Neophron percnopterus</i> - Avrupa	0	0	LC	EN	Var (Üreme)	BI, CI
<i>Pyrhacorax pyrrhocorax</i>	0	0	LC	LC	Var (Üreme)	CI
<i>Sterna hirundo</i> - Güney Avrupa	0	0	LC	LC	Nadir (Üreme)	CI
<i>Tetraogallus caspius</i> - Anadolu ve Kafkasya	0	0	LC	VU	Var (Üreme)	BI, CI
 <i>Capra aegagrus</i>	0	0	VU	—	Var	A1, CI
<i>Lutra lutra</i>	0	0	NT	—	Var	CI
<i>Lynx lynx</i>	0	0	NT	—	Var	CI
<i>Miniopterus schreibersii</i>	0	0	LC	NT	Var	CI
<i>Myotis blythii</i>	0	0	LC	LC	Var	CI
<i>Myotis myotis</i>	0	0	NT	LC	Var	CI
<i>Rhinolophus euryale</i>	0	0	VU	VU	Var	A1, CI
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	0	0	NT	NT	Var	CI
<i>Rhinolophus hipposideros</i>	0	0	LC	NT	Var	CI
 <i>Vipera pontica</i>	0	0	CR	—	Var	A1, A2, A4, CI
 <i>Acipenser gueldenstaedtii</i>	0	0	EN	—	Var	A1, CI
<i>Acipenser gueldenstaedtii</i> - Karadeniz	0	0	EN	(EN)	Var	BI, CI
<i>Acipenser stellatus</i>	0	0	EN	—	Var	A1, CI
<i>Acipenser stellatus</i> - Karadeniz	0	0	EN	(EN)	Var	BI, CI
<i>Alosa pontica</i>	0	0	DD	—	Var	CI
<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	0	0	LC	—	Var	CI
<i>Salmo trutta labrax</i>	0	0	LC	(VU)	Var	BI, B3, CI
<i>Salmo trutta macrostigma</i>	0	0	LC	(VU)	Var	BI, CI
 <i>Euphydryas aurinia</i> - Kuzey ve Doğu Anadolu	0	0	—	VU	Var	BI, CI
<i>Glaucopsyche alcon</i> - Kuzey ve Doğu Anadolu	0	0	NT	VU	Var	BI
<i>Muschampia proteides</i> - Anadolu	0	0	—	EN	Var	BI, CI
<i>Nymphalis xanthomelas</i> - Anadolu	0	0	—	VU	Var	BI
<i>Plebeius teberdinus nahizericus</i>	I	0	—	—	Var	B2, CI
<i>Polyommatus merhaba</i>	I	0	—	—	Var	A2, CI
<i>Polyommatus poseidon</i> - Anadolu	0	0	—	EN	Var	BI, CI
<i>Polyommatus tankeri</i>	I	0	—	—	Var	A2, A4, CI
<i>Pseudophilotes vicrama</i> - Anadolu	0	0	—	VU	Var	BI
<i>Pyrgus cirsii</i>	0	0	VU	VU	Var	A1, CI
<i>Scolitantides orion</i> - Anadolu	0	0	—	VU	Var	BI
<i>Thymelicus acteon</i> - Anadolu	0	0	—	VU	Var	BI
 <i>Onychogomphus assimilis</i>	0	0	VU	VU	Var	A1, CI

Çoruh Vadisi © Ali İhsan Gökçen